IMPACTUL FINANȚĂRILOR ENI (2014–2020) ȘI NDICI–GLOBAL EUROPE (2021–2024) ASUPRA DIMENSIUNILOR SOCIO-ECONOMICE ȘI ENERGETICE ALE SECURITĂȚII UMANE DIN REPUBLICA MOLDOVA

THE IMPACT OF ENI (2014–2020) AND NDICI–GLOBAL EUROPE (2021–2024) FUNDING ON THE SOCIO-ECONOMIC AND ENERGY DIMENSIONS OF HUMAN SECURITY IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

CZU:[327:351.86]:338.1(478)
DOI: https://doi.org/10.53783/rgsnrm2025.14

Inga GRIGORIU, doctorandă, Școala doctorală Științe Sociale,
Universitatea de Stat din Moldova,
e-mail: umdc.inga@gmail.com
ORCID: https://orcid.org/0009-0006-7289-8624

Rezumat

Lucrarea investighează modul în care sprijinul financiar oferit de Uniunea Europeană a influențat securitatea umană în Republica Moldova în intervalul anilor 2014–2024, concentrându-se pe aspectele dezvoltării socioeconomice și securității energetice. Cercetarea analizează tranziția de la Instrumentul European de Vecinătate (ENI) la Instrumentul pentru Vecinătate, Dezvoltare și Cooperare Internațională – Europa Globală (NDICI–GE), ce reflectă o schimbare semnificativă în logica intervenției europene. Dacă ENI a funcționat mai mult ca un mecanism de proiecte dedicate vecinătății UE, NDICI–GE acționează global, combină mai multe instrumente anterioare, oferă sprijin mai flexibil, inclusiv prin componenta Global Gateway. Prin analiza unor indicatori statistici relevanți (rata sărăciei, ponderea IMM-urilor în PIB, importurile energetice, energia regenerabilă), rezultatele arată că UE a contribuit semnificativ la consolidarea capacităților autorităților naționale, la sprijinirea proiectelor regionale și la diversificarea surselor de energie. Totuși, în pofida acestui sprijin, situația actuală reflectă stagnare economică (PIB +0,1% în 2024), agravarea sărăciei multidimensionale, disparități regionale accentuate și declin instituțional. Lipsa mecanismelor eficiente de absorbție, regresul administrativ și fragilitatea continuității reformelor generează vulnerabilități sistemice care reduc efectele sprijinului extern. Astfel, studiul subliniază nevoia recalibrării abordărilor europene prin consolidarea instituțională, monitorizare independentă și ancorare mai profundă în realitățile sociale ale Republicii Moldova. Articolul este elaborat în cadrul implementării proiectului Jean Monnet Chair „EU's role in the emerging international system" (EUREIS), nr. 101126798.

Cuvinte-cheie*: securitate umană, Uniunea Europeană, Republica Moldova, ENI, NDICI–Europa Globală, dezvoltare socio-economică, vulnerabilități sistemice.*

Summary

This paper investigates how the financial support provided by the European Union has influenced human security in the Republic of Moldova between 2014 and 2024, with a focus on socio-economic development and energy security. The research analyses the transition from the European Neighbourhood Instrument (ENI) to the Neighbourhood, Development and International Cooperation Instrument – Global Europe (NDICI–GE), which reflects a significant shift in the logic of EU intervention. While ENI functioned primarily as a project-based mechanism dedicated to the EU's neighbourhood, NDICI–GE operates globally, integrates multiple previous instruments, and provides more flexible support, including through the Global Gateway component. By analysing relevant statistical indicators (poverty rate, SMEs' share in GDP, energy imports, renewable energy), the findings show that the EU has contributed significantly to strengthening national authorities' capacities in Moldova, supporting regional projects, and diversifying energy sources. However, despite this support, the current situation reflects economic stagnation (GDP +0.1% in 2024), worsening multidimensional poverty, pronounced regional disparities, and institutional decline. The lack of efficient absorption mechanisms, administrative regression, and the fragility of reform continuity generate systemic vulnerabilities that undermine the impact of external assistance. Thus, the study highlights the need to recalibrate European approaches through institutional strengthening, independent monitoring, and deeper anchoring in the social realities of the Republic of Moldova. The article has been prepared within the framework of the implementation of the Jean Monnet Chair project "EU's Role in the Emerging International System" (EUREIS), No. 101126798.

Keywords*: human security, European Union, Republic of Moldova, ENI, NDICI–Global Europe, socio-economic development, systemic vulnerabilities.*

Introducere

În contextul parcursului său european, Republica Moldova a implementat o serie de acțiuni consecvente, printre care este semnarea Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană la 27 iunie 2014, intrat în vigoare la 1 iulie 2016. Pe fundalul agresiunii militare a Federației Ruse în Ucraina, la 3 martie 2022, Moldova a depus oficial cererea de aderare la UE, fiind acceptată de Consiliul European în iunie 2022. În decembrie 2023 a fost luată decizia de deschidere a negocierilor de aderare prin care s-a marcat tranziția de la cooperare la integrare progresivă în spațiul european [1, 2, 26]. Din perspectiva acestui angajament politic strategic, finanțările europene au devenit un instrument-cheie pentru consolidarea rezilienței socio-economice și energetice a Republicii Moldova [3, 7].

În perioada 2014–2020, Republica Moldova a beneficiat de sprijin financiar prin Instrumentul European de Vecinătate (ENI) [4, 5], orientat în special către cooperare transfrontalieră și transnațională [6]. ENI a fost conceput pentru a sprijini cooperarea, stabilitatea și valorile comune între Uniunea Europeană și țările vecine. Acesta a promovat descentralizarea, implicând autoritățile locale și regionale în definirea și implementarea proiectelor și astfel să răspundă nevoilor specifice ale comunităților. Programele operaționale comune au fost, de regulă, cofinanțate de partenerii naționali, ceea ce a încurajat asumarea responsabilității și a sporit

resursele disponibile. Programe relevante în acest interval au inclus Programul Operațional Comun România–Republica Moldova, Programul Operațional Comun Bazinul Mării Negre și Programul Transnațional Dunărea. În total, au fost contractate 127 de proiecte, finalizate până la sfârșitul anului 2023, în ciuda dificultăților cauzate de crizele suprapuse: criza politico-bancară, pandemia COVID-19, inflația galopantă, războiul din Ucraina și alte [7, p.33].

Începând cu 2021, logica intervenției europene s-a rafinat și extins prin Instrumentul pentru Vecinătate, Dezvoltare și Cooperare Internațională - Europa Globală (NDICI-GE) [8] - un mecanism integrat care reunește 10 instrumente separate din cadrul financiar multianual (CFM) 2014-2020 și Fondul european de dezvoltare, ce anterior era în afara bugetului UE [9, art. 27]. Prin intermediul acestui instrument, UE a mobilizat pentru Republica Moldova un pachet de sprijin de 2,2 miliarde EUR sub formă de granturi, împrumuturi, suport bugetar direct, asistență macro-financiară, participarea în programe europene, cât și proiecte implementate împreună cu instituții financiare internaționale garantate de UE [10].

Astfel, scopul prezentului studiu este de a evalua în ce măsură finanțările acordate Republicii Moldova prin intermediul Instrumentului European de Vecinătate (ENI) și al Instrumentului pentru Vecinătate, Cooperare pentru Dezvoltare și Cooperare Internațională – Europa Globală (NDICI–Global Europe) au contribuit la ameliorarea dimensiunilor economice și sociale ale securității umane în perioada 2014–2024. În mod particular, cercetarea urmărește să investigheze logica intervenției europene și impactul real al finanțărilor externe în contextul unor crize succesive (pandemie, criză energetică, războiul din Ucraina), precum și să analizeze măsura în care aceste instrumente au reușit să întărească reziliența instituțională și capacitatea statului de a oferi protecție socială și securitate economică cetățenilor săi.

Obiectivele specifice ale studiului sunt următoarele:

- Analiza evoluției conceptuale și instituționale a instrumentelor financiare ENI (2014–2020) și NDICI–Global Europe (2021–2024) cu evidențierea diferențelor structurale dintre cele două mecanisme – ENI fiind centrat pe proiecte tematice transfrontaliere, iar NDICI adăugând componente consolidate și inițiative precum Global Gateway.
- Identificarea și evaluarea principalelor direcții de intervenție ale Uniunii Europene și ale altor parteneri în domeniul securității economice și protecției sociale, prin analiza comparativă a programelor de sprijin (ex. EU4Business, DCFTA, sprijin pentru compensarea facturilor energetice, inițiative de digitalizare etc.).
- Măsurarea impactului acestor intervenții asupra indicatorilor relevanți ai securității umane: rata sărăciei multidimensionale, performanța IMM-uri-

lor, diversificarea energetică, coeziunea socială, incluziunea categoriilor vulnerabile și alți indici.

- Identificarea limitelor și blocajelor interne care afectează eficiența absorbției și implementării fondurilor europene, cu accent pe capacitatea administrativă, voința politică și planificarea strategică națională.

Studiul este structurat în trei compartimente analitice ce vizează subiectul investigat, discuții și concluzii finale.

Metodologia aplicată

Pentru evaluarea impactului intervenției europene asupra dezvoltării socio-economice și consolidării securității energetice în Republica Moldova, cercetarea aplică o abordare mixtă, de tip calitativ și cantitativ, axată pe analiza comparativă a indicatorilor statistici relevanți în perioada de tranziție de la Instrumentul European de Vecinătate (ENI) la Instrumentul de Vecinătate, Dezvoltare și Cooperare Internațională – Europa Globală (NDICI–GE). Se va realiza o analiză documentară și de conținut asupra programelor europene implementate, completată de analiza unor indicatori socio-economici și energetici cheie, după cum urmează:

- Rata sărăciei, conform celor mai recente date disponibile publicate de Biroul Național de Statistică (BNS), pentru a reflecta dinamica nivelului de trai al populației în contextul implementării proiectelor europene;
- Contribuția întreprinderilor mici și mijlocii (IMM-uri) la Produsul Intern Brut (PIB), în scopul evaluării impactului investițiilor europene asupra dezvoltării sectorului privat și promovării economiei locale. Datele vor fi preluate din statisticile BNS, Eurostat, rapoartele DG NEAR, prognozele Băncii Mondiale și altele.
- Ponderea importurilor de gaze naturale din surse alternative la Gazprom, analizată în corelație cu cota energiei regenerabile în consumul final brut de energie. Acești indicatori reflectă nivelul de diversificare energetică și tranziție verde a Republicii Moldova, iar sursele de date vor include Ministerul Energiei Republicii Moldova, Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică (ANRE), DG NEAR, Eurostat, precum și comunicatele oficiale ale Guvernului Republicii Moldova.

Prin analiza acestor indicatori se urmărește măsurarea efectelor directe și indirecte ale sprijinului UE asupra reducerii vulnerabilităților sistemice și consolidării rezilienței statului în contextul apropierii de Uniunea Europeană.

Perioada analizată și limitările metodei: Analiza vizează perioada 2014–2024, corespunzătoare tranziției Republicii Moldova de la beneficiara Instrumentului European de Vecinătate (ENI) la stat partener în cadrul NDICI – Europa Globală (NDICI-GE). Această perioadă permite observarea unei evoluții structurale în ceea

ce privește intervenția UE și efectele acesteia asupra dezvoltării socioeconomice și securității energetice a țării. Totodată, cercetarea recunoaște anumite limitări metodologice, printre care: (i) disponibilitatea redusă a unor date statistice actualizate și dezagregate pentru anii 2023–2024; (ii) dificultatea de a izola impactul exclusiv al finanțărilor europene față de alți factori interni și regionali (ex. criza pandemică, inflația globală, războiul din Ucraina); (iii) diferențele de metodologie între sursele statistice naționale și cele internaționale. De asemenea, natura calitativă a unor componente ale intervenției europene, cum ar fi consolidarea instituțională sau promovarea valorilor democratice, poate fi dificil de cuantificat în termeni statistici exacți, necesitând interpretări contextualizate.

În pofida acestor limitări, abordarea aleasă oferă un cadru valid pentru înțelegerea logicii intervenției europene în Republica Moldova și evaluarea preliminară a eficienței acesteia în raport cu obiectivele asumate prin Acordul de Asociere și Agenda Europeană.

Rezultatele investigației

I. Impactul intervenției europene asupra dimensiunii socio-economice a securității umane

Semnarea Acordului de Asociere între UE și Republica Moldova, inclusiv a componentelor sale economice privind Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (DCFTA) în anul 2014, a generat premise structurale pentru integrarea graduală a statului nostru în piața internă europeană. În același timp, Instrumentul European de Vecinătate (ENI), implementat în perioada 2014–2020, a oferit oportunități de dezvoltare regională, prin intermediul proiectelor de natură transfrontalieră. Din perspectiva socio-economică, acest fapt a permis Republicii Moldova să își sporească capacitățile economice prin susținerea întreprinderilor mici și mijlocii, dezvoltarea infrastructurii locale, cât și promovarea unei economii de piață funcționale - aspecte esențiale ale securității umane. Conform OECD, IMM-urile din Republica Moldova contribuie cu aproximativ 30% la formarea PIB și angajează circa 60% din forța de muncă activă din sectorul privat [12, p.356], ceea ce confirmă rolul lor crucial în extinderea oportunităților economice locale. Totodată, prin programele bilaterale și regionale, ENI a susținut reforme în domeniul educației, al ocupării forței de muncă și al protecției sociale, cu efecte directe asupra calității vieții persoanei și capacității comunităților de a face față vulnerabilităților economice [7, p.32-37].

În perioada menționată, accesul IMM-urilor la piața europeană în baza DCFTA, dublat de intervențiile specifice ale programului EU4Business, a contribuit la consolidarea ecosistemului antreprenorial din Republica Moldova [5, p.7-8]. Programul reprezintă o inițiativă a EU destinată acestui sector ca beneficiari ai

sprijinului comunității în țările Parteneriatului estic, ce oferă suport IMM-urilor la accesarea finanțărilor prin garanții de credit și granturi, cu sprijin în procesul de aliniere la standardele de calitate UE și facilitarea exporturilor către Uniunea Europeană [5, p.62]. Astfel, din 2014, numărul companiilor care exportă în UE a crescut semnificativ, ceea ce sugerează nu doar un efect economic direct, dar și o transformare instituțională și tehnologică a sectorului întreprinderilor mici și mijlocii. În continuare, politicile europene au impulsionat descentralizarea beneficiilor dezvoltării economice, inclusiv în zonele rurale și transfrontaliere, prin instrumente precum Interreg NEXT [7, p.38-43] și platforme de sprijin local. Conform datelor Biroului Național de Statistică (BNS), aceste evoluții au reprezentat un impact pozitiv pentru Republica Moldova, fiind însoțite de o scădere semnificativă a ratei sărăciei până în anul 2019. Însă, în următorii ani, crizele suprapuse, pandemia COVID-19, războiul din Ucraina, au condus la o stagnare sau inversare a acestei tendințe după 2020 [1, p.65; 12, p.354].

Odată cu lansarea noului instrument NDICI - Global Europe (2021–2027), dimensiunea socio-economică a securității umane este abordată într-o manieră mai integrată și strategică, întrucât acordă o atenție sporită dezvoltării umane, dedicând cel puțin 20% din bugetul său acestui obiectiv [8, art.6]. Acest fapt permite investiții mai consistente în sănătate, educație, locuri de muncă decente și protecție socială, cât și reprezentă o oportunitate pentru Republica Moldova. În acest context, sprijinul financiar european acordat în perioada 2021-2024 prin instrumentul NDICI-GE, a permis Guvernului RM să mențină programe sociale pentru gospodăriile vulnerabile, în special în contextul crizei energetice [10].

În același timp, alocarea în cadrul instrumentului a 30% din fonduri pentru combaterea schimbărilor climatice, susține tranziția către o economie verde și deschide noi oportunități pentru dezvoltare economică sustenabilă. De asemenea, intervențiile NDICI-GE promovează parteneriate cu societatea civilă și autoritățile locale, sprijină inițiative care vizează reducerea disparităților economice și creșterea rezilienței socio-economice a comunităților, contribuie la consolidarea capacităților individuale și colective de a face față riscurilor sistemice, asigură premisele unui mediu socio-economic mai echitabil și mai sigur pentru toți cetățenii.

În lumina celor expuse, constatăm că logica intervenției europene a evoluat de la sprijin punctual și localizat, în cadrul ENI, către o abordare sistemică și cuprinzătoare sub NDICI-GE, care răspunde nu doar nevoilor de dezvoltare interregională, ci și provocărilor geopolitice actuale. De la implementarea proiectelor transfrontaliere, dedicate vecinătății UE, la instrumente financiare complexe, dezvoltate prin intermediul NDICI–GE, care susțin ambițiile globale ale comunității [8, art.4]. De asemenea, instrumentul reflectă în mod direct dimensiunea securității umane prin alocarea strategică a resurselor în domenii esențiale pentru bunăstarea și protecția indivizilor [8, p.10 (53); art.6]. Totodată, instrumentul instituie noul

Fond European pentru Dezvoltare Durabilă Plus („FEDD+") [8, p.11 (62)], structură care oferă, atât la nivel global, cât și Republicii Moldova, acces la instrumente financiare mai sofisticate, menite să stimuleze investițiile în sectoare strategice, cum ar fi energia, infrastructura digitală, transporturile durabile și economia verde. În acest context, o altă inițiativă, denumită "Global Gateway" devine un pilon central al NDICI-GE ce reprezentă în mod aplicativ strategia globală a UE pentru investiții durabile și inteligente, deoarece aceasta urmărește conectarea infrastructurilor și economiilor partenerilor cu piața europeană [11].

Pentru Republica Moldova, Global Gateway deschide oportunități fără precedent de integrare în rețelele europene de energie și digitalizare, prin sprijinirea interconectării energetice cu România, consolidarea securității cibernetice, dezvoltarea rețelelor de date, dar și modernizarea căilor de transport care leagă țara de coridoarele TEN-T [1, p.2(11)]. În esență, Global Gateway oferă Republicii Moldova nu doar resurse financiare, ci acces la know-how, parteneriate strategice și standarde europene și astfel, pot fi accelerate procesele de reformă, convergență economică și reducere a dependenței de infrastructurile și influențele externe.

Conform Comisiei Europene, un rol central în acest cadru îl ocupă Planul Economic și de Investiții (PEI) pentru Parteneriatul Estic, lansat în 2021, care are ca obiectiv transformarea priorităților politice în proiecte concrete de investiții cu impact direct asupra economiei, comunităților locale și cetățenilor. În cooperare cu autoritățile naționale și instituțiile financiare internaționale, sub egida PEI au fost mobilizate investiții în valoare de 1,6 miliarde EUR în diverse proiecte, raportează CE. În ultimul trimestru al anului 2023, Comisia Europeană a debursat 142,5 milioane EUR în cadrul sprijinului bugetar și al asistenței macro-financiare. De asemenea, în mai 2024, Consiliul UE a prelungit măsurile comerciale autonome pentru Republica Moldova până în iulie 2025, iar în marja Consiliului de Asociere UE–Moldova, a fost semnat acordul de aderare la programul european pentru Ocupare și Inovație Socială (EaSI). Aceste evoluții sunt completate de procesul de programare pentru anul 2024 și de elaborarea, cu sprijinul Comisiei Europene, a unui Plan Economic și de Creștere care vizează accelerarea reformelor structurale și atragerea investițiilor strategice [10].

II. Consolidarea securității energetice prin diversificare, tranziție verde și protecția consumatorilor vulnerabili

În contextul crizei energetice declanșate de întreruperea livrărilor din partea Gazprom și escaladarea conflictului militar din Ucraina, Republica Moldova a accelerat măsurile de diversificare a surselor de gaze naturale. Conform Ministerului Energiei, „în 2014, Republica Moldova a decis să diversifice sursele și rutele de aprovizionare cu gaze prin demararea construcției gazoductului Iași-Ungheni, cu

extinderea lui ulterioară până la Chișinău, principalul centru de consum al țării. Proiectul a fost finalizat în octombrie 2021, dar a fost utilizat comercial pe deplin abia în sezonul rece 2022-2023, când compania deținută de stat Energocom a început a face achiziții de gaze din Europa" [13].

Astfel, cu sprijinul Uniunii Europene și în cooperare cu România și Ucraina, Moldova a reușit în 2022–2023 să importe, prin punctele transfrontaliere cu România ale gazoductului Iași-Ungheni-Chișinău, gaze naturale de pe piața europeană [14]. Această reorientare strategică a fost posibilă datorită infrastructurii modernizate cu sprijin european, inclusiv prin investițiile coordonate în cadrul Planului Economic și de Investiții pentru Parteneriatul Estic. Totodată, Moldova a beneficiat de sprijin financiar sub forma garanțiilor europene pentru achiziții pe piața regională, prin intermediul Băncii Europene pentru Reconstrucție și Dezvoltare [7, p.27; 15].

În paralel cu măsurile de urgență, Republica Moldova a continuat implementarea reformelor structurale privind tranziția energetică. Cu sprijinul NDICI-GE, Comisia Europeană a acordat asistență tehnică și financiară pentru crearea unui cadru instituțional favorabil investițiilor în surse regenerabile [7, p.40-41]. Conform datelor Ministerului Energiei, ponderea energiei regenerabile în consumul intern a crescut la peste 25% până în anul 2023, în special datorită extinderii capacităților fotovoltaice și eoliene [16]. Inițiativele europene au contribuit, de asemenea, la consolidarea capacităților instituționale și la alinierea legislației moldovenești la acquis-ul comunitar în domeniul energetic, cu accent pe competitivitate, eficiență energetică și protecția mediului [7, p. 64].

Un element esențial al sprijinului european a fost protejarea cetățenilor vulnerabili în contextul exploziei prețurilor la energie. Începând cu declanșarea crizei energetice în 2022, Republica Moldova a beneficiat de un sprijin financiar substanțial din partea Uniunii Europene, destinat atenuării impactului socio-economic al creșterii prețurilor la energie asupra populației vulnerabile. În perioada 2021–2024, UE a acordat Moldovei 240 de milioane de euro sub formă de sprijin bugetar direct, iar prin Fondul de reducere a vulnerabilității energetice (EVRF), peste 750.000 de gospodării au beneficiat de compensații în sezonul de încălzire 2023–2024 [10].

În anul 2025, sprijinul total convenit prin noua strategie energetică ajunge la 250 de milioane de euro, dintre care 100 de milioane sunt alocate ca sprijin imediat, 60 de milioane pentru populația din regiunea transnistreană (cu condiții privind drepturile omului), iar 15 milioane vizează susținerea întreprinderilor agroalimentare și de producție. Suplimentar, 50 de milioane de euro sunt prevăzute prin mobilizarea instituțiilor financiare internaționale pentru investiții durabile în eficiență energetică. Din această sumă totală, cea mai mare parte este acordată sub formă de sprijin nerambursabil (granturi), completată de asistență macrofinanciară din care,

între 2023–2024, 75 de milioane de euro au fost granturi și 220 de milioane au fost împrumuturi. Acest sprijin complex a permis compensarea consumului lunar de până la 110 kWh pentru gospodării, acoperirea integrală a costurilor de energie pentru instituțiile sociale și sprijinirea categoriilor cele mai afectate de criză [17].

Începând din 2021, UE a oferit granturi în valoare de 67 de milioane de euro pentru proiecte de eficiență energetică, care au mobilizat investiții suplimentare de peste 640 de milioane de euro. Totodată, măsurile de protecție socială au fost implementate în paralel cu promovarea eficienței energetice la nivel de locuințe, prin proiecte-pilot în parteneriat cu autoritățile locale și organizațiile internaționale sprijinite de Uniunea Europeană [7, p.47].

Discuții

Analiza tendințelor socio-economice și energetice din Republica Moldova evidențiază un contrast tot mai pronunțat între obiectivele declarate ale sprijinului european și realitățile structurale persistente din teritoriu. Intervențiile Uniunii Europene prin instrumentele ENI, NDICI-GE, DCFTA, EU4Business, precum și prin inițiativa Global Gateway urmăresc trei direcții strategice generale, în conformitate cu noile provocări asupra securității umane [18] și anume: creșterea rezilienței economice a persoanei, accelerarea dezvoltării IMM-urilor, cât și reducerea dependenței energetice.

Cu toate acestea, în pofida unui sprijin financiar și tehnic considerabil din partea Uniunii Europene, Republica Moldova înregistrează regrese notabile în aproape toate domeniile cheie ale securității umane [19, p.22-33]. Indicatorii privind sărăcia multidimensională [20], coeziunea socială [21], performanța economică [22] și securitatea energetică indică faptul că efectele sprijinului extern sunt adesea limitate sau inegale, în special în lipsa unor mecanisme interne eficiente de absorbție, implementare și monitorizare [23]. În mod particular, performanța economică recentă ridică semne de întrebare asupra sustenabilității sprijinului UE: potrivit prognozelor actualizate ale Băncii Mondiale, perspectivele de creștere pentru Republica Moldova au fost revizuite în scădere, iar datele publicate de Biroul Național de Statistică arată că PIB-ul real a înregistrat în anul 2024 o creștere nesemnificativă de doar 0,1% [24]. Această stagnare reflectă persistența vulnerabilităților structurale din economie, precum dependența de remitențe, infrastructura slabă, lipsa investițiilor productive și volatilitatea pieței muncii, aspecte care limitează capacitatea statului de a transforma asistența externă în dezvoltare durabilă.

În acest context, datele furnizate de BNS reflectă un tablou social în deteriorare: rata sărăciei absolute a atins 33,6% în 2024, iar cea a sărăciei extreme – 16,8%. În mediul rural, aceste procente sunt semnificativ mai ridicate, ceea ce indică eșecul politicilor publice în asigurarea unei distribuții echitabile a beneficiilor dezvoltării.

În plan economic, IMM-urile, vizate direct de programele europene, continuă să contribuie modest la PIB, din cauza barierelor persistente precum birocrația, lipsa predictibilității politicilor și fragilitatea instituțională [25, p.73-76]. Totodată, consolidarea securității energetice prin diversificare și tranziție verde, deși a generat unele progrese, rămâne vulnerabilă fără o strategie internă coerentă. Republica Moldova continuă să fie dependentă de finanțarea externă pentru a acoperi costurile tranziției, iar capacitatea națională de producere a energiei regenerabile este redusă [25, p.74].

Un aspect esențial ce afectează eficiența intervențiilor externe îl constituie gestionarea netransparentă a fondurilor. Potrivit constatărilor Curții de Conturi a Republicii Moldova, până în anul 2023 au fost administrate în mod netransparent circa 2,6 miliarde de lei proveniți din asistență externă [23]. Lipsa de transparență și control eficient asupra utilizării resurselor externe erodează încrederea partenerilor și reduce impactul potențial al sprijinului european. Deși intervențiile UE au avut un rol critic în prevenirea colapsului socio-economic și energetic, totuși, fără un efort sistematic și consecvent din partea autorităților naționale de a implementa reforme structurale, de a combate corupția și de a consolida instituțiile publice, efectele acestor intervenții riscă să fie efemere și inechitabile.

Concluzii

Articolul a analizat impactul intervențiilor Uniunii Europene în Republica Moldova prin prisma a două cadre financiare distincte: Instrumentul European de Vecinătate (ENI), aplicabil în perioada 2014–2020 și Instrumentul pentru Vecinătate, Dezvoltare și Cooperare Internațională – Europa Globală (NDICI–GE), operațional din 2021. ENI a funcționat ca principalul mecanism de sprijin bilateral pentru țările din vecinătatea estică, fiind concentrat pe dezvoltare instituțională, buna guvernare și coeziune socială. În schimb, NDICI–Global Europe a fuzionat mai multe instrumente externe anterioare, integrând cooperarea pentru dezvoltare, sprijinul pentru vecinătate și acțiunea externă într-un cadru unic, cu o abordare mai flexibilă și strategică, inclusiv prin mecanisme inovatoare de răspuns rapid la crize.

Analiza multidimensională a implementării acestui sprijin în Republica Moldova în perioada 2022–2023 relevă atât contribuții esențiale la stabilizarea țării, cât și vulnerabilități sistemice profunde. Sprijinul UE, canalizat prin instrumente precum NDICI–GE, EU4Business, DCFTA și Global Gateway, a prevenit colapsul socio-economic într-un context regional tensionat. Programele de susținere a IMM-urilor, intervențiile în domeniul protecției sociale și investițiile în infrastructura energetică au contribuit la consolidarea temporară a rezilienței economice și sociale. Totuși, aceste intervenții nu au reușit să oprească degradarea condițiilor de viață. Datele analizate indică o creștere fără precedent a sărăciei absolute și extre-

me, în special în mediul rural, alături de stagnarea contribuției sectorului IMM la PIB. În domeniul energetic, deși s-au realizat pași importanți în direcția diversificării și reducerii dependenței de Gazprom, capacitatea de generare proprie rămâne redusă, iar tranziția energetică este în stadiu incipient.

Mai mult, investigațiile recente și constatările Curții de Conturi a Republicii Moldova au evidențiat deficiențe serioase de transparență și eficiență în gestionarea fondurilor externe, în ciuda sprijinului financiar considerabil, estimat la circa 2,6 miliarde euro până în 2023. Reformele structurale tergiversate, capacitatea administrativă limitată și oscilarea priorităților politice afectează absorbția fondurilor și compromit sustenabilitatea rezultatelor. În loc să întărească capacitățile statului, o parte din sprijinul extern riscă să substituie rolul autorităților publice, alimentând o dependență pe termen lung. Deși Uniunea Europeană reprezintă un partener indispensabil pentru Republica Moldova, eficiența acestui parteneriat depinde în mod crucial de voința politică internă, de angajamentul față de reforme autentice și de consolidarea capacității administrative. Fără o guvernare responsabilă, transparentă și orientată spre rezultate, sprijinul UE rămâne vulnerabil în fața ciclurilor politice interne și a instabilității instituționale.

Recomandări

Pornind de la analiza intervențiilor Uniunii Europene în Republica Moldova în perioada 2014–2024, precum și de la limitele structurale identificate, se impun următoarele direcții strategice pentru maximizarea impactului sprijinului european și asigurarea sustenabilității acestuia:

1. *Extinderea și adaptarea garanțiilor verzi pentru IMM-uri,* printr-un cadru de finanțare care să includă nu doar accesul la credite preferențiale, ci și suport pentru tranziția ecologică și eficiență energetică. Garanțiile verzi ar trebui corelate cu stimulente pentru inovare, digitalizare și dezvoltarea de produse competitive pentru piața europeană.
2. *Consolidarea mecanismelor de protecție socială legate de vulnerabilitățile energetice,* prin instituționalizarea unui sistem de subvenții predictibil, corelat cu indicele de sărăcie multidimensională. Ar fi utilă dezvoltarea unui cadru de coordonare între asistența oferită de UE și politicile sociale naționale, pentru a evita fragmentarea intervențiilor și excluziunea neintenționată a grupurilor vulnerabile.
3. *Crearea unui Fond UE–Moldova pentru Inovare și Transformare Digitală în sectorul IMM,* care să combine granturi, asistență tehnică și mentorat. Fondul ar trebui să prioritizeze ecosistemele locale de antreprenoriat, parteneriatele dintre sectorul privat și universități, precum și proiectele din zonele rurale sau slab conectate digital.

4. *Instituirea unui mecanism comun de monitorizare, transparență și evaluare a utilizării fondurilor externe,* cu participarea societății civile și a instituțiilor independente de audit. Un astfel de mecanism ar contribui la creșterea încrederii publice, dar și la o absorbție mai eficientă a fondurilor, corelată cu obiectivele de reformă structurală. În ansamblu, pentru ca sprijinul european să producă efecte sistemice, acesta trebuie dublat de un angajament ferm din partea autorităților naționale pentru profesionalizarea administrației publice, planificare strategică pe termen mediu și lung, precum și o descentralizare reală în implementarea politicilor de dezvoltare.

Referinţe bibliografice

1. European Commission. *Republic of Moldova 2023 Report* [online]. Disponibil: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/d8ef3ca9-2191-46e7-b9b8-946363f6db91_en?filename=SWD_2023_698%20Moldova%20report.pdf (vizitat 09.01.2025)
2. Parlamentul European. *PE solicită începerea negocierilor cu Republica Moldova pentru aderarea la UE* [online]. Disponibil: https://www.europarl.europa.eu/pdfs/news/expert/2023/10/press_release/20230929IPR06137/20230929IPR06137_ro.pdf (vizitat 09.01.2025)
3. Regulamentul (UE) nr. 2025/535 al Parlamentului European și al Consiliului din 18 martie 2025 de instituire a Mecanismului de reformă și creștere pentru Republica Moldova PE/1/2025/REV/1. In: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, JO L, 2025/535, 21.3.2025, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2025/535/oj (vizitat 09.01.2025)
4. Regulamentul (UE) nr. 232/2014 al Parlamentului European și al Consiliului din 11 martie 2014 de instituire a unui Instrument European de Vecinătate. In: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, OJ L 77, 15.3.2014, p. 27–43, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2014/232/oj (vizitat 09.01.2025)
5. European Commission. *Evaluation of the European Union's cooperation with Republic of Moldova (2014-2020). Final Report 2021*. [online]. Disponibil: https://www.mf.gov.md/sites/default/files/EU%20-%20Moldova%20cooperation%202014-2020%20Report.pdf (vizitat 09.01.2025)
6. Regulamentul de punere în aplicare (UE) nr. 897/2014 al Comisiei din 18 august 2014 de stabilire a unor dispoziții specifice privind punerea în aplicare a programelor de cooperare transfrontalieră finanțate în temeiul Regulamentului (UE) nr. 232/2014 al Parlamentului European și al Consiliului de instituire a unui instrument european de vecinătate. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, JO L 244, 19.8.2014, p. 12–54. ELI: http://data.europa.eu/eli/reg_impl/2014/897/oj (vizitat 09.01.2025)

7. Guvernul RM. *Raportul anual privind asistența externă oferită Republicii Moldova în 2023*. Chișinău, 2024. 68 p. [online]. Disponibil: https://gov.md/sites/default/files/users-media/media-16/media17/Asistenta%20externa/raport.pdf (vizitat 09.01.2025)
8. Regulamentul (UE) 2021/947 al Parlamentului European și al Consiliului din 9 iunie 2021 de instituire a Instrumentului de vecinătate, cooperare pentru dezvoltare și cooperare internațională - „Europa globală" … In: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, JO L 209, 14.6.2021, p. 1–78. ELI: [online]. Disponibil: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/947/oj
9. Rectificare la Regulamentul (UE) 2021/947 al Parlamentului European și al Consiliului din 9 iunie 2021 de instituire a Instrumentului de vecinătate, cooperare pentru dezvoltare și cooperare internațională – „Europa globală" … In: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, JO L 430, 2.12.2021, p. 42–42. ELI: [online]. Disponibil: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/947/corrigendum/2021-12-02/oj (vizitat 09.01.2025)
10. European Commission. *Moldova Membership status: candidate country* [online]. Disponibil: https://enlargement.ec.europa.eu/european-neighbourhood-policy/countries-region/moldova_en (vizitat 09.01.2025)
11. European Commission. *Global Gateway* [online]. Disponibil: https://wikis.ec.europa.eu/spaces/ExactExternalWiki/pages/170887026/Global+Gateway (vizitat 09.01.2025)
12. OECD/EBRD. *SME Policy Index: Eastern Partner Countries 2024: Building Resilience in Challenging Times, SME Policy Index.* OECD Publishing, Paris, 2023. [online]. Disponibil: https://doi.org/10.1787/3197420e-en. (vizitat 09.01.2025)
13. Ministerul Energiei RM. *Piața gazelor - de la monopolul Gazprom la gaze aduse din diferite surse și regiuni ale globului* [online]. Disponibil: https://www.energie.gov.md/ro/content/piata-gazelor-de-la-monopolul-gazprom-la-gaze-aduse-din-diferite-surse-si-regiuni-ale (vizitat 09.01.2025)
14. Ministerul Energiei RM. *Victor Parlicov: Gazoductul Iași - Chișinău ne-a asigurat securitatea energetică în anul 2022, când Gazprom a limitat unilateral livrările pentru Republica Moldova* [online]. Disponibil: https://www.energie.gov.md/ro/content/victor-parlicov-gazoductul-iasi-chisinau-ne-asigurat-securitatea-energetica-anul-2022-cand (vizitat 09.01.2025)
15. Guvernul RM. *BERD oferă 41 de milioane de euro pentru extinderea gazoductului Iași-Ungheni până la Chișinău* [online]. Disponibil: https://mded.gov.md/berd-ofera-41-de-milioane-de-euro-pentru-extinderea-gazoductului-iasi-ungheni-pana-la-chisinau/ (vizitat 09.01.2025)
16. Ministerul Energiei RM. *Energie regenerabila* [online]. Disponibil https://

energie.gov.md/ro/content/energie-regenerabila (vizitat 09.01.2025)
17. Comisia Europeană. *Comisia Europeană și Moldova au convenit asupra unei strategii cuprinzătoare pe doi ani pentru independența energetică și reziliență și asupra acordării de sprijin imediat pentru plata facturilor la energie* [online]. Disponibil: https://enlargement.ec.europa.eu/news/european-commission-and-moldova-agree-2-year-comprehensive-strategy-energy-independence-and-2025-02-04_ro (vizitat 09.01.2025)
18. SPRINCEAN, S. Provocări contemporane la adresa securității umane și siguranței persoanei. In: *Statul, securitatea şi drepturile omului în era digitală*, 1 decembrie 2023. Chișinău: CEP USM, 2023, Volum 1, p. 202-209.
19. United Nations Development Programme (UNDP). Human Development Report. New Dimensions of Human Security. New York: *Oxford University Press*, 1994; 136 p. ISBN 0-19-509170-1. [online]. Disponibil: https://hdr.undp.org/system/files/documents/hdr1994encompletenostats.pdf (vizitat 09.01.2025)
20. Biroul Naţional de Statistică și PNUD/ elaborare: Aurelia Spătaru [et al.]. *Analiza sărăciei multidimensionale în Republica Moldova în anul 2022: Raport analitic.* Chișinău: Biroul Naţional de Statistică, 2024 – 52 p. Statistica Moldovei/Biroul Național de Statistică, ISBN 978-9975-53-418-5. ISBN 978-9975-177-37-5 (PDF) 338:316.42(478) A 48.
21. ICJPS. *Raport științific la tema„Consolidarea rezilienței sociale prin valorificarea capitalului uman: perspective regionale și naționale în contextul aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană (raport elaborat în baza cercetărilor sociologice calitative)", 2024*. [online]. Disponibil: https://icjp.asm.md/sites/default/files/studiu/raport_intermediar_subprogram_01.05.01_icjps_al_usm.pdf (vizitat 09.01.2025)
22. Data for Impact. *Quality of Life Survey – Republic of Moldova, 2024*. USAID: University of North Carolina at Chapel Hill, 2024. 96 p. Disponibil: https://data4impactproject.org/ro/publications/quality-of-life-survey-republic-of-moldova/
23. CCRM. *Curtea de Conturi: Fonduri externe în valoare de 2,63 miliarde de euro, gestionate defectuos* [online]. Disponibil https://ccrm.md/index.php/ro/curtea-de-conturi-fonduri-externe-in-valoare-de-263-82_93471.html (vizitat 07.02.2025)
24. BNS. *Produsul Intern Brut în trimestrul IV și anul 2024* [online]. Disponibil: https://statistica.gov.md/ro/produsul-intern-brut-in-trimestrul-iv-si-anul-2024-9497_61702.html (vizitat 09.01.2025)
25. LUPUȘOR, A. et al. *Evaluarea tendințelor și perspectivelor macroeconomice ale Republicii Moldova în contextul riscurilor de Securitate. Raport*

de țară. Decembrie, 2024. [online]. Disponibil: https://www.expert-grup.org/media/k2/attachments/Raport_de_tara_Evaluarea_tendintelor_si_perspectivelor_macroeconomice_ale_Republicii_Moldova_1.pdf (vizitat 09.01.2025)

26. CEBOTARI, S. Impactul războiului din Ucraina asupra Politicii de Securitate și Apărare Comună a Uniunii Europene. In: *Moldoscopie*, 2023, nr. 2 (99). CZU 327(4). [online]. DOI https://doi.org/10.52388/1812-2566.2023.2(99).02 (vizitat 07.01.2025)
27. PNUD Moldova. *Inegalitățile și șocurile multidimensionale ar putea limita dezvoltarea umană în Moldova, 2024.* . [online]. Disponibil: https://www.undp.org/ro/moldova/press-releases/inegalitatile-si-socurile-multidimensionale-ar-putea-limita-dezvoltarea-umana-moldova-potrivit-unui-raport-pnud (vizitat 07.01.2025)
28. Cancelaria de Stat. *Raport de progress privind implementarea Agendei 2030 pentru Dezvoltare Durabilă în Republica Moldova, 2024*. Chișinău, 214 p. [online]. Disponibil: https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/raport_odd_2024.pdf (vizitat 07.01.2025)